

ULISA: Uluslararası Çalışmalar Dergisi Journal of International Studies

Cilt 6, Sayı 1 - Volume 6, Number 1

Alişan BALTACI* Zeynep Müjde SAKAR**

* Dr. Öğr. Üyesi; Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yüksek İhtisas Üniversitesi, Ankara, Türkiye;
alisanbaltaci@yiu.edu.tr; ORCID: 0000-0002-3280-405X.

** Doç. Dr.; İktisat Bölümü, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa, Türkiye;
zeynep.sakar@gmail.com; ORCID: 0000-0001-6939-0009.

Türkiye’de Göçmen Kaçakçılığının Hukuki ve Ekonomik Açından İncelenmesi

2002 yılında Türk Hukuk’unda ilk defa tanımlanmış olan Göçmen Kaçakçılığı Suçu, bireyin ikamet ettiği ülkeden görece çeşitli açılardan daha iyi imkânlarla sahip başka bir ülkeye yasadışı yollardan gitmek için bu alanda uzmanlaşmış kişilerle veya örgütlerle ücreti mukabilinde anlaşması fiilidir. Bireyleri bu suça sevk eden sosyal, ekonomik, siyasi ve psikolojik pek çok etken bulunmaktadır. Göçmen kaçakçılığı hem kaçakçılığa konu olan kişilerin hem de kaçakçıların geçiş yaptığı ülkelerin zararına olacak pek çok sonuç doğurabildiğinden devletler düzeyinde tedbir alınması gereken uluslararası bir sorundur. Bu araştırmada, 2016-2019 yılları arasında Türkiye’de gerçekleştirilen göçmen kaçakçılığı vakaları ikincil veriler kullanılarak hukuki ve ekonomik açılardan irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen Kaçakçılığı, Suç, Güvenlik, Hukuk, Ekonomi, Türkiye.

Investigating The Migrant Smuggling in Turkey within The Scope of Legal and Economic Aspects

Immigrant Smuggling Crime is the de facto act of an individual's agreement with other persons or organizations who specialize in the field of illegal migrant logistics in return for a fee to go illegally from the country of residence to another country with better opportunities in various respects. That crime was not defined in Turkish Laws until 2002. Many social, economic, political, and psychological factors lead individuals to commit this crime. Therefore, immigrant smuggling is a global problem that states need to take measures at since it can cause many consequences to the detriment of the people who are the subject of smuggling and the countries through which the smugglers pass. In this research, migrant smuggling cases in Turkey between 2016 and 2019 are analyzed from legal and economic perspectives using secondary data.

Keywords: Migrant Smuggling, Crime, Security, Law, Economy, Turkey.

Araştırma Makalesi | Original Article

Atıf: *Ulisa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1 (2022), ss. 1-17.

Citation: *Ulisa: Journal of International Studies*, Vol 6, No 1 (2022), pp. 1-17.

Başvuru 07.05.2022 Received | Kabul 30.06.2022 Accepted

Ulisa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi, Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ULİSA) tarafından yayınlanmaktadır.
Ulisa: Journal of International Studies is published by the Institute for International Relations and Strategic Research (ULİSA).
E-ISSN:2602-3245 | <https://aybu.edu.tr/yulisa>

Türkiye’de Göçmen Kaçakçılığının Hukuki ve Ekonomik Açından İncelenmesi

1. Giriş

Şüphesiz pek çok kimse kendi anavatanından uzakta, başka bir ülkenin koşullarında hayatını sürdürmek istemez. Fakat yaşanan ekonomik, siyasi, beşerî sorunların yanı sıra bölgesel çatışma ve savaşların da etkisiyle insanlar ana yurtlarını terk ederek farklı devletlerin sınırları içerisinde hayatlarına devam etmek zorunda kalabilmektedirler. Bu sebeptendir ki göç etmek zorunda kalan insanlar daha iyi beşerî ve ekonomik imkânlar sunan ülkelere gitmeyi tercih etmektedirler. Başka bir ifadeyle ülkeler arasında yaşanan insan hareketliliğinin temelinde daha yüksek kalitede yaşam arzusu, daha gelişmiş ülkelerde yaşamak ve yüksek gelir beklentisi olduğu söylenebilir (Çalışkan, 2021).

Olumsuz ve yıkıcı etkileri sebebiyle göçmen kaçakçılığı suçu, pek çok ülke açısından mücadele edilmesi gereken önemli bir sorun haline gelmiştir. Suçun sınırları aşan bir yapıda olması sebebiyle sadece ulusal değil, uluslararası mecralarda da devletler sorunun çözümü için ortak bir zemin arayışındadırlar. Ülkeler bu suç karşısında transit ülke, hedef ülke ve çıkış ülkesi olmak üzere üç ayrı rolden birini üstlenebilmektedirler.

Farklı ülkeler arasında yasadışı insan lojistiğini tesis eden göçmen kaçakçılığı suçu sınırları aşan, uluslararası bir suçtur. Bu suçta önemli olan bir unsur da kişilerin özgür iradesidir. Göçmen özgür iradesiyle farklı bir devlete illegal yollardan gitmek üzere göçmen kaçakçılarıyla ücreti mukabilinde iş birliği yapar ve onlara finansal kazanç sağlar.

Göçmen kaçakçılığı konusunun akademik literatürün ilgisini yoğun bir şekilde çekmesinin 1990’larda başladığı söylenebilir. Bunun sebebi Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle iltica etmek isteyen çok sayıda göçmenlerdir. Bu dönemki araştırmaların çoğunluğunun politika üretmek üzere yapıldığı anlaşılmaktadır. 2010’dan sonra ortaya çıkan güncel akımda ise göçmen kaçakçılığının bir suç olarak kabul edilmesi, sosyal, politik, hukuki ve ekonomik boyutlarının irdelenmesi ön plandadır (İçduygu, 2021).

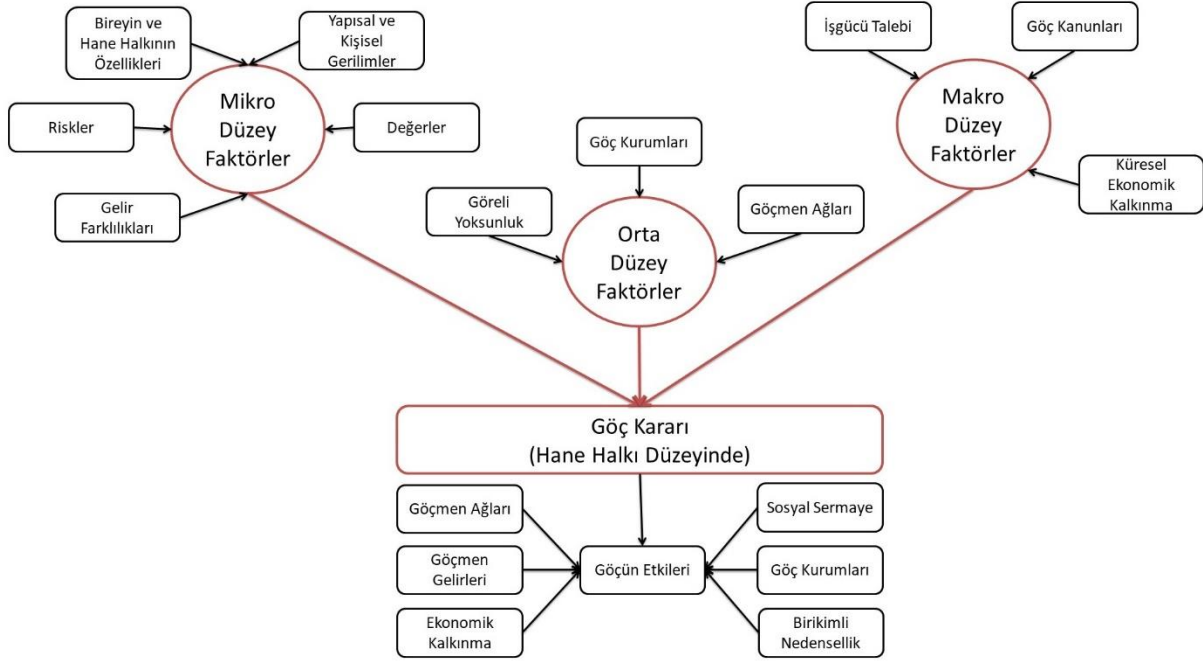
Türkiye coğrafi konumu, doğu sınırlarının dağlık olması sebebiyle kontrolünde yaşanan güçlükler, daha düşük maliyetli geçiş imkânı sunması, doğu ve güney doğu sınırında yaşayan ahalinin sınır ötesindeki akrabalık ilişkileri, geçmişte kaçakçılıkla geçimini sağlayan ve bölgeyi çok iyi bilen kişilerin olması, çok cazip düzeyde rant imkânı olması, deniz yoluyla kaçmanın kolay olması gibi sebeplerle önemli bir transit ülke konumundadır (Deniz, 2015).

Bu çalışmada göçmen kaçakçılığı suçu hukuki ve iktisadi yönleriyle ele alınmakta ve 2016-2019 yılları arasında Türkiye’deki durum resmî kurumların ilan ettiği veriler üzerinden değerlendirilmektedir. Araştırma kapsamında resmî kurumlarca yayınlanan istatistiki veriler, konunun Türkiye özelinde ne şekilde vuku bulduğunu ortaya koymak adına tasnif edilmiş ve irdelenmiştir. Böylece duruma dair genel tablo ortaya konmuş, buna göre de bir takım tedbir önerilerinde bulunulmuştur.

2. Göç Teorilerine Genel Bakış

Göç olgusunun açıklanabilmesi için pek çok teorisyen tarafından önerilmiş teoriler ve modeller bulunmaktadır. Bunların genel itibarıyla ekonomi, sosyoloji, psikoloji vb. çerçevelerde ortaya konulduğu görülmektedir. Bu bölümde araştırmanın kapsamıyla uyuşan ve literatürde sıklıkla başvurulan teorilere değinilecektir.

Davranışsal Model, bireylerin buldukları ülkede memnuniyetsizlik eşliğini aşmalarının ardından göç etme kararlarının hedef ülkedeki koşullar ve o ülkeden elde etmeyi beledikleri faydalar ekseninde şekillendiğini ileri sürer (Ela Özcan, 2017).

Şekil 1. Göç kararının genel çerçevesi

Kaynak: Hagen-Zanker, 2008; Aktaran: Ela Özcan, 2017.

İtme-Çekme Kuramı'na göre göç olayı, göç veren ülkedeki itici faktörlerle (ekonomik sorunlar, siyasi istikrarsızlık vb.) hedef ülkenin sahip olduğu çekici faktörler (yüksek gelir, eğitim imkânları vb.) üzerinden şekillenmektedir (Çağlayan, 2006; Dedeoğlu ve Gökmen, 2020). Davranışsal Model'deki memnuniyetsizlik eşliğinin İtme-Çekme Kuramı'ndaki itici faktörlerin bir sonucu olduğu ve hedef ülkeden beklenen faydanın da çekici faktörler üzerinden değerlendirilebileceği söylenebilir.

Araştırmacılar çeşitli teorilerle göçün sebebini açıklamaya çalışmaktadırlar. Fakat sorulması gereken bir diğer soru da olumsuz koşullar sebebiyle bazı insanlar yerini değiştirirken aynı koşullara maruz kalan diğerlerinin neden göç etmediğidir. Beş Göç Tipi Kuramı bu soruya cevap aramaktadır. Bu kurama göre göçler beş başlık altında ele alınabilir:

- (1) İlkel Göç: Bu tür göçler doğal sebeplerle (kuraklık, afet vb.) toplu olarak meydana gelmektedir.
- (2) Zoraki ve (3) Yönlendirilen Göç: Sosyal bir baskıdan kaynaklanan ve göç edip etmeme kararının bireyin elinde olduğu göç türüdür.
- (4) Serbest Göç: Bireyin herhangi bir baskıya maruz kalmadan özgür iradesiyle göç ettiği kitlesel nitelik taşımayan göç türüdür.
- (5) Kitlesel Göç: Küresel lojistik ağının ve iletişim imkânlarının gelişmesiyle beraber artan kitlesel göç hareketidir. Bu göç türünde ilk göç edenlerin arkadan gelenlere yardım ettikleri ifade edilmektedir (Çağlayan, 2006).

İlişkiler Ağı Teorisi'ne göç hareketleri, göçmenlerin göç edecekleri ülkede ikamet eden diğer göçmenlerle arasında var olan sosyal, ailevi ve/veya milliyete bağlı ilişkiler sebebiyle kolaylaşmaktadır (Çağlayan, 2006; Ela Özcan, 2017; Dedeoğlu ve Gökmen, 2020). Artan teknolojik imkânlar sayesinde insanlar sosyal medya aracılığıyla daha evvel yasadışı yollardan göç etmiş

kişilerle bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunabilmekte (Triandafyllidou, 2018), bu işin simsarlığını yapan kişi veya örgütlerle iletişim kurarak suçun oluşmasında ilk adımları kolayca atabilmektedirler.

Literatürde sömürgeciliğin göç hareketlerinde önemli bir etkisi olduğunu ileri süren teoriler de bulunmaktadır. Dünya Sistemi (Merkez-Çevre) Göç Kuramı'na göre kapitalist sistemin merkezinde bulunan ülkeler ağı, bu ağın dışında bulunan ülkelere zaman içerisinde sızmaya başlayarak göç hareketinin başlamasına sebep olurlar. Bu sızmanın bir diğer sonucu da sızılan ülkenin sınırları içerisinde bulunan hammaddeler de sızanın kontrolüne geçmeye başlar. Başka bir ifadeyle sömürge düzeni de bu yapının bir çıktısı olarak ele alınabilir (Güllüpnar, 2012). Göç Sistemleri Kuramı'na göre iki ülke arasında bir göç durumu olabilmesi için makro ve mikro düzeyde ülkeler arası bir iletişim gerekmektedir. Bu iletişim tarihsel, siyasi, iktisadi bir temele veya coğrafi bir sınır komşuluğuna dayanabilir (Çağlayan, 2006; Güllüpnar, 2012; Massey, 2016). Dolayısıyla sömürgecilik düzeninde sömürge ile sömürülen arasındaki ilişkinin de göçün temel gerekçeleri arasında sayılabileceği söylenebilir.

Yeni Ekonomi Kuramı ise göç kararının şahsın tek başına aldığı bir karardan ziyade aile fertlerinin de dahil olduğu bir karar merkezinde alınan ve ailenin genel gelir düzeyine yönelik finansal bir karar olarak ele alınmaktadır (Güllüpnar, 2012). Aileler göçmen kaçakçılığıyla aile bireylerini başka ülkelere gönderebilmek için mallarını, arazilerini, mücevherlerini satabilmektedirler. Bu girişimin ardında göçmenin gittiği ülkede kazanacağı parayla yapılan bu yatırımı amorti edeceği düşüncesi hâkimdir (Koser, 2008).

Nihayetinde göç olgusunu açıklamak için ortaya konulan pek çok teori bulunmakla beraber; reel durumu irdelerken konunun karmaşık yapısı da dikkate alındığında vakaların birden fazla teorinin savlarıyla örtüşebileceği söylenebilir.

3. Göçmen Kaçakçılığının Genel Çerçevesi

Kavramsal olarak göç, insanların coğrafi olarak bir yerden başka bir yere kalıcı veya geçici hareketidir (Güçlü, 2020). Devletlerarası sınırlar arasında gerçekleşen hukuka aykırı insan hareketleri ise düzensiz veya kayıt dışı göç olarak adlandırılmaktadır (Alakuş ve Uzan, 2020). Göçmen kavramı en geniş anlamda *“şahsi refahını yükseltmek amacıyla herhangi bir zorlama altında olmadan kendi inisiyatifiyle ikamet ettiği yeri değiştiren kişi”* şeklinde tanımlanabilir (Yiğittepe ve Çaykara, 2019: 84).

Göçmen kaçakçılığı kavramı ise, Birleşmiş Milletler'in 2015 Uluslararası Göç Raporu'nda *“Her ne şekilde olursa olsun, maddi çıkar kazanmak amacıyla, bir kişinin vatandaşı olmadığı ya da daimî olarak oturmadığı bir devlete yasadışı yollarla girilmesine yardım edilmesi”* şeklinde tanımlanmaktadır (Yiğittepe ve Çaykara, 2019). Bu kapsamda hizmeti almak için bedel ödeyenlere kaçak göçmen; kaçak göçmenlerden mali fayda elde ederek yer değiştirmelerine aracılık edenlere de göçmen kaçakçılığı organizatörü denilmektedir (Sayın, 2017).

Göç veren yerlerin özellikleri incelendiğinde; milli gelirin düşük olması, eğitim, sağlık vb. sosyal imkânlardaki eksiklikler, insan hakları ihlalleri, feodal yapı, genç nüfusu ve işsizliğinin fazla olması, eski sömürge ülkesi olmak ve istikrarsızlık konuları ön plana çıkmaktadır (Deniz, 2015). Göçmenlerin harekete geçmeden önce geçmişte benzer yollardan geçmiş kişilerle iletişimleri ve etkileşimleri etkili olmaktadır (Çalışkan, 2021). Bu iletişim neticesinde olumlu geri bildirim alan kişiler, göçmen kaçakçılarıyla iletişime geçmek için gereken motivasyon düzeyine ulaşabilmekte ve göçmen kaçakçılığına konu olmak üzere ilk adımı atabilmektedirler.

Göçmen kaçakçılığı suçunda pek çok farklı yöntem bulunmakla beraber genel itibariyle aşağıdaki usullerde gerçekleştirildiği ifade edilmektedir:

- *“Hudut kapılarından sahte veya değiştirilmiş belgelerle giriş çıkış yapılması*
- *Havayoluyla vize uygulamayan ülkelere yasal yoldan çıkış yapılarak sonradan temin edilen sahte pasaport veya belgelerle Avrupa ülkelerine geçişin sağlanması*
- *Karayoluyla tır, kamyon, karavan gibi ulaşım araçlarının zula tabir edilen gizli bölmelerine gizlenerek karayoluyla giriş veya çıkış yapılması*
- *Kara sınırlarından yürüyerek veya binek hayvanlarıyla ülkeye giriş yapılması*
- *Sınır nehirlerinden yüzerek veya botla ülkeden çıkış yapılması*
- *Denize kıyısı bulunan bölgelerden teknelerle açıkta bekleyen büyük gemilere götürülerek, başka bir ülke kıyısına ulaşıldığında yine küçük teknelerle kıyılara çıkartılması*
- *Ülke çıkışında kullanılan yasal belgeyi posta ile geri göndererek bu belgeyi diğer bir kişinin kullanımının sağlanması*
- *Ticari yatırım adı altında kurulan şirketler kanalı ile vize ve ikamet izni alınması*
- *Çeşitli yollarla ülkeye giren kaçak göçmenlerin, o ülkede kalabilmek amacıyla terör örgütleriyle bağlantıya geçerek ve örgütçe düzenlenen sahte belgelerle ilgili makamlara başvuruda bulunup siyasi suçlu olduğunu veya işkence gördüğünü beyanla siyasi iltica talebinde bulunması” (Sayın, 2017: 18-20).*

İnsan kaçakçılığı suçunda *“göçmenler, göçmen kaçakçıları, yerel kaçakçılar, şoförler, belgeçiler, araçlar, konaklama imkânı sunanlar (sınır köylüleri, oteller ve kiralık ev sahipleri), kasiyerler ve yerel rehberler”* gibi çok sayıda aktör bulunmaktadır (Deniz, 2015).

Bir devletin egemenlik hakkı, sınırlarından kimin geçip geçmeyeceğine karar verme yetkisini de beraberinde getirir. Dolayısıyla yasadışı göç hareketleri devletin egemenlik haklarına da yapılmış bir saldırı olarak ele alınabilir. Diğer taraftan devletlerin iç güvenliğini tehdit eden terör örgütlerinin de bu yollarla ülkelere sızma yaptığı söylenmektedir (Koser, 2005: 10-12).

Göçmen kaçakçılığı suçunun terör örgütleriyle olan ilişkisi sadece terör örgütü elemanı sızması riski ile sınırlı değildir. Zira terör örgütlerinin aktif olduğu bölgelerde insanların can ve mal güvenliği tehlikeye girmekte, bölgeyi terk etme eğilimi artmaktadır (Balcı ve Birlikseven, 2019). Kaçak göçmenlerin kaçakçılarla ilk iletişim noktasının menşe ülke olduğu, ödemelerin bu ülkelerdeki döviz büroları veya benzeri işletmeler üzerinden alındığı, bu tahsilâtların ilgili ülkelerde terörün finansmanı için de kullanıldığı söylenmektedir. Ödemenin yapılmasına müteakip göçmene bir kod verilmekte ve göçmen ilgili ülkeye giriş yaptığında hedef ülkedeki aracıya kodu vererek kaçakçıya ödeme yapılmasını sağlamaktadır. Böylece sistem her iki tarafa da bir mali güvence sunmaktadır (Öcal ve Atasever, 2019). Ödemeyi alan aracı kurumların veya kişilerin bu faaliyetlerinden kaynaklı olarak bir komisyon veya parayı işleterek faiz geliri elde ettikleri ifade edilmektedir (Koser, 2008).

Yapılan araştırmalar bütün kaçak göçmenlerin göçmen hizmeti almak için peşin ödeme yapmadığını, bu sebeple göçmenin gittiği ülkede iş bulduktan sonra göçmen kaçakçılığı organizatörüne faiziyle daha yüksek bir ödeme yapmak üzere bir borç ilişkisine girebildiğini söylemektedir (Triandafyllidou ve Maurokis, 2012). Bu durumun bir aşamadan sonra insan ticareti suçuna dönüşmesi, şüphesiz ki kaçınılmazdır.

4. Türkiye’de Göçmen Kaçakçılığına Genel Bakış

Türkiye, bulunduğu yer itibariyle göçmen kaçakçılığında transit ülke konumundadır. Uluslararası alanda Türkiye’nin de içinde bulunduğu güzergâha Doğu Akdeniz Rotası denilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2018). Yakın coğrafyada 2001’de Afganistan’da, 2003’te Irak’ta meydana gelen ABD işgali, 2010 yılında ortaya çıkan Arap Baharı, 2011 yılından bu yana süregelen Suriye İç Savaşı gibi bölgesel karışıklıklar Türkiye’de düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığı konularında bir artışa sebep olmuştur (Deniz, 2015; Öcal ve Atasever, 2021).

Türkiye’de göçmen kaçakçılığı ekosistemi Güney Doğu Anadolu’daki sınır güvenliğini bertaraf edebilme yetkinliğindeki karmaşık ve büyük yapılardan; az sayıda unsurdan oluşan ve lojistik yetkinliğe sahip (örn. Ege’deki bazı balıkçılar, tekne turu operatörleri vs.) daha küçük gruplar ve bir anlık gelir ihtiyacı sebebi ile bir defaya mahsus veya nadiren bu suçun işlenmesine karışanlar şeklinde oldukça esnek üç yapıdan oluşmaktadır (Öcal ve Atasever, 2019: 44).

Türkiye’de yasadışı olarak ikamet eden göçmenlerin Türkiye’yi geçiş ülkesi olarak kullanmak isteyenler, Türkiye’ye yerleşerek çalışmaya başlamış olanlar ve koruma başvurusu reddedildiği halde ülkeyi terk etmemiş olan şeklinde üç ayrı grupta ele alınması mümkündür (Alakuş ve Uzan, 2020: 98).

Sadece Türkiye-Yunanistan hattında günde ortalama 1.000 göçmenin kaçak yollardan geçiş yaptığı, bu geçiş işlemleri için farklı tarifeler bulunduğu ifade edilmektedir (Çarmıklı Özmenek ve Kader, 2016).

Kullanılan Araç	Ücret (Avro)
Şişme bot	1.000-2.000
Hız teknesi	1.500-2.000
Lüks botlar	3.500-4.000
Kargo gemileri	3.500-7.000

Tablo 1. Türkiye’de Deniz Yolu Göçmen Kaçakçılığı Ücret Tarifesi

Kaynak: Çarmıklı Özmenek ve Kader, 2016.

Türkiye üzerinden gerçekleşen transit göçmen kaçakçılığı suçları genel itibariyle doğu ve güney doğu sınır hattından yasadışı olarak ülkeye gelen göçmenlerin Doğu Akdeniz-Ege veya Karadeniz hatlarından birisi üzerinden Avrupa’ya geçişleriyle devam etmektedir (Vural, 2007; Çarmıklı Özmenek ve Kader, 2016).

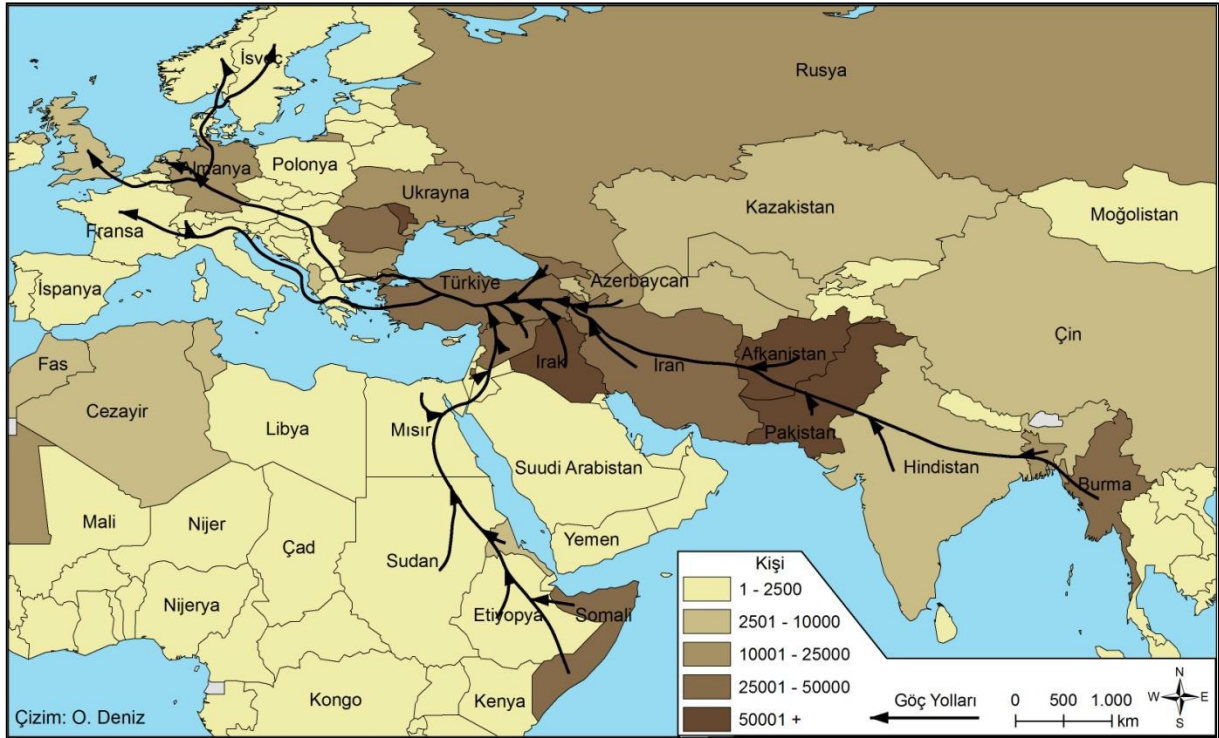
	Doğu Akdeniz-Ege Hattı	Karadeniz Hattı
Türkiye Çıkış Noktası	Çanakkale İzmir Aydın Muğla Antalya Mersin Hatay	Edirne İstanbul
Varış Noktası	Yunanistan/Yunan Adaları İtalya Fransa	Romanya

Tablo 2. Türkiye Üzerinden Gerçekleşen Transit Göçmen Kaçakçılığı Faaliyetlerinde Rotalar

Kaynak: Vural, 2007; Çarmıklı Özmenek ve Kader, 2016.

Özellikle Karadeniz hattında Montrö Boğazlar sözleşmesi gereği Türk mercilerin uluslararası sulardaki yüzer unsurlara denetim imkânı oldukça kısıtlıdır ve bu durum hattın cazibesini arttıran unsurlardan biridir (Çarmıklı Özmenek ve Kader, 2016).

Türkiye'nin transit ülke konumunda olduğu bu göç akını, Avrupa Birliği'nde kaygıyla karşılanmış olup konuyla alakalı birtakım uluslararası anlaşmalarla çözüm arayışına gidilmiştir. Bunlardan birisi de 18 Mart 2016'da Türkiye ile AB arasında imzalanan geri kabul mutabakatıdır. Bu anlaşma ile Türkiye üzerinden AB'ye geçiş yapan kaçak göçmenlerin yakalanmaları durumunda Türkiye'ye geri gönderilmeleri hususunda uzlaşmıştır (Ekşi, 2017). Türkiye'nin bu anlaşmaya imza atmasındaki temel motivasyon, AB ile Türkiye arasında vize serbestisine yönelik yol haritasının oluşturulmasına zemin hazırlamaktır.

Harita üzerinden bakıldığında hat boyunca göçmenlerin bir akış halinde olduğu görülmekle beraber aynı hattı kullanan bu insanların farklı motivasyonlara sahip olabileceğinin de altını çizmekte fayda vardır. Aynı hattı ve hatta aynı göçmen kaçakçılığı organizatörünü kullanan kaçak göçmenlerin sığınma, ekonomik getiri, demokrasi, refah, adalet vb. pek çok farklı beklentileri olabilmektedir (Triandafyllidou, 2018).

5. Türkiye'de Göçmen Kaçakçılığının Hukuki Boyutu

Göçmen kaçakçılığı suçunun sınırları geçmenin hem alınan güvenlik tedbirleri hem de sınır bürokrasisi sebebiyle güç olduğu durumlarda bu engelleri aşmak üzere uzmanlaşmış yapılara talep oluşmasıyla ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Triandafyllidou, 2018).

Türkiye'de göçmen kaçakçılığı suçunun yasal zemine oturtulması "Sınırlar Ötesi Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"ne uyum ihtiyacı sebebiyle ortaya çıkmıştır (Evik, 2005). Buna mukabil Göçmen Kaçakçılığı Suçu'nun tanımlanması 2002 yılında Türk Ceza Kanunu'na eklenen Madde 201/a ile gerçekleşmiştir. İlgili madde şu şekildedir:

“Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yabancı bir devlet tâbiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye’de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamaya göçmen kaçakçılığı denilir. Göçmen kaçakçılığı suçunun faillerine veya böyle bir suça iştirak etmeksizin, daha önce ülkeye sokulmuş veya girmiş kaçak göçmenleri, maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollarla ülkeden çıkarılmalara, yasal koşullara uymaksızın ülkede kalmalarını olanaklı kılanlara, bu maksatla sahte kimlik veya seyahat belgelerini hazırlayanlara veya temin edenlere ya da bu suçlara teşebbüs edenlere, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir; suçun işlenmesinde kullanılan taşıtlar ve bu fiil nedeniyle elde edilen maddî menfaatler müsadere edilir. Yukarıdaki fıkralarda yazılı olan suçlar, kaçak göçmenlerin yaşamlarını veya vücut bütünlüklerini tehlikeye soktuğu veya insanlık dışı veya onur kırıcı muamele biçimlerine tâbi kılınmalarına neden olduğu hâllerde faillere verilecek cezalar, yarısı oranında; ölüm meydana gelmiş ise bir kat artırılarak hükmolunur. Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiğinde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur”. (4771 Sayılı Kanun, 2002).

2005 yılı itibariyle geçerli olan 5237 sayılı TCK’nın 79. Maddesi’nde ise “Göçmen Kaçakçılığı Suçu” şu şekilde ele alınmaktadır:

“(1) Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan;

a) Bir yabancıyı ülkeye sokan veya ülkede kalmasına imkân sağlayan,

b) Türk vatandaşı veya yabancıнын yurt dışına çıkmasına imkân sağlayan, Kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Suç, teşebbüs aşamasında kalmış olsa dahi, tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur.

(2) Suçun, mağdurların;

a) Hayatı bakımından bir tehlike oluşturması,

b) Onur kırıcı bir muameleye maruz bırakılarak işlenmesi, hâlinde, verilecek ceza yarısından üçte ikisine kadar artırılır.

(3) Bu suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek cezalar yarı oranında artırılır.

(4) Bu suçun bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur” (Türk Ceza Kanunu, 2004)

Göçmen kaçakçılığı suçuna yönelik olarak devletlerin çıkartmış oldukları kanunlarda;

- Korunan hem göçmenin kendisi ve mal varlığı hem de göçmenin gitmek istediği ülkenin işgücü piyasası, dolayısıyla ekonomisidir.
- Suçun faili herhangi biri olabilmektedir. Kaçakçılık işlemine aracılık eden kişi gibi bu duruma göz yumması halinde kamu görevlisi de hukuken suçun faili sayılmaktadır. Zira kanunun ilgili maddesi, maddi menfaat elde etmek amacıyla yabancı birinin ülkede kalmasına imkân sağlayanları da suça karışmış saymaktadır.
- -Suçun mağduru bir yaklaşıma göre egemenliği ve itibarı zedelenen devlettir (Kangal, 2019). Yasadışı yollarla bir ülkede ikamet eden kişiler, içinde buldukları durum sebebiyle suiistimale açık durumdadırlar. Sınır dışı edilme korkusuyla saklanma, sömürüye sessiz kalma, sosyal haklardan mahrum olmak sebebiyle temel hizmetlere

erişememe gibi pek çok sorunla baş başadırlar (Alakuş ve Uzan, 2020). Bu sebeple göçmenlerin de mağduriyetinden bahsetmek mümkündür.

- Kaçakçı ile göçmen arasındaki ilişkinin göçmenin ulaşmak istediği ülkeye varışıyla sonlandığı kabul edilmektedir (Kangal, 2019; Yiğittepe ve Çaykara, 2019).

Suçun genellikle örgütlü şekilde işlendiği ifade edilmekle beraber, bireysel olarak işlenebileceğinin de belirtilmesi yerinde olacaktır (Kangal, 2019). Fiili durumda göçmen kaçakçılığı suçları esnasında kaçakçının hatası sonucu göçmenlerin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan vakalar da bulunduğu görülmektedir. Bu hallerde fail hakkında “olası kasıtlı öldürme” suçlamasıyla da dava açılabilir. Örneğin Ege Denizi’nde yaşanan bir vakada kaçakçının iki göçmenin tekneden düşerek hayatını kaybetmesinden de mesul tutulduğu ve “*göçmen kaçakçılığı suçundan 6 yıl 3 ay hapis ile 75 bin lira adli para cezasına; denize düşerek ölen biri çocuk olmak üzere iki kişi yönünden de olası kastla öldürme suçundan 41 yıl 8 ay hapse mahkum edildiği*” görülmektedir (TRT Haber, 2022).

Nihayetinde hem göçmenler hem de göç edilen ülkeler açısından yıkıcı sonuçları olan göçmen kaçakçılığı eylemi gerek ulusal gerekse uluslararası hukukta suç olarak kabul edilmekte ve devletler bu suçla mücadele etmek için ellerindeki enstrümanlarla çaba göstermektedirler. Ayrıca suçun işlenmesi esnasında yasal olarak suç kapsamına girebilecek düzeyde farklı sorunların da meydana çıkabileceği ve failin bunlardan da mesul tutulabileceği anlaşılmaktadır.

6. Türkiye’de Göçmen Kaçakçılığının Ekonomik Boyutu

Yasadışı yollardan ülkeye giren göçmenleri istihdam eden işletmeler, bu yola başvurmayan işletmeler karşısında haksız bir rekabet avantajı elde etmekte ve işgücü piyasasının dengesini bozmaktadırlar. Literatürde üzerinde durulan önemli bir husus da Türkiye’de çalışan yabancıların büyük bir kısmının kayıt dışı olarak çalıştığıdır (Bayraktar ve Güllü, 2018). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın 2016 yılında ülkede bulunan 461.217 yabancından yalnızca 56.591’inde çalışma izni bulunduğunu ifade etmesi de bunu teyit eder niteliktedir (Kanyılmaz Polat ve Bacak, 2018). “*İstanbul Serbest Muhasebeciler ve Mali Müşavirler Odası Yabancı Kaçak İşçiler ve Türkiye’ye Göç Hareketi Raporu*”na göre kaçak işçi çalıştıran işverenlerin son 15 yılda yaklaşık 22 milyar TL menfaat elde ettikleri ve Türkiye’de çalışan kaçak işçi sayısının yıllık 200.000’i aştığı söylenmektedir (Aslantürk ve Tunç, 2018). Literatürde sanayileşmiş ve sanayi sonrası topluma geçiş yapmış ülkelerin de bir ölçüde yabancı kaynaklı işgücüne olan ihtiyacının göçmen kaçakçılığına yönelik eğilimi arttırdığı ifade edilmektedir (Doomernik, 2013: 114). Bu yaklaşım Dual Teori olarak adlandırılmakta olup temelde gelmiş ülkelerin kendi vatandaşlarının yapmayı tercih etmediği işlerin göçmenler tarafından üstlenildiğini ve bu durumun göçü teşvik ettiğini iddia eder (Ela Özcan, 2017). Bu durumun da göçmenler tarafından hedef ülkelerin işgücü piyasalarında bir fırsat olarak görüldüğü ve kaçak göç eğilimini arttırdığı şeklinde yorumlanabilir.

Diğer taraftan göçmenlerin uyumu ve uyum sürecinde duydukları başta fizyolojik ihtiyaçların giderilmesi de göç edilen ülke açısından ekonomik bir yük getirmektedir (Kangal, 2019). Örneğin 2011-2017 yılları arasında sadece Türkiye’de sığınma kamplarındaki göçmenlerin sağlık, eğitim, barınma, idame ve yaş maliyetlerinin toplam 20.882.552.257 TL (2017 ortalama USD kuruna göre 5.721.247.193 USD) olduğu ifade edilmektedir (Karabalut ve Açıkan, 2018). Türkiye’deki bütün göçmenlerin sadece sığınma kamplarında bulunmadığı ve araştırmanın üzerinden geçen 5 sene de dikkate alındığında toplam maliyetin bu rakamın da üzerinde olduğu söylenebilir.

Suç ekonomisi açısından bakıldığında Birleşmiş Milletler raporlarına göre 2016 yılında 2,5 milyon göçmen üzerinden 7 milyar USD göçmen kaçakçılığı geliri elde edildiği ifade edilmektedir (İnterpol, 2020; Aktaran: Çalışkan, 2021). Rakamın büyüklüğü, suça yönelik iştahı arttıracak

düzydedir. Ege'de göçmen kaçakçılarının günlük 36.000 Avro'ya varan kar elde edebildiği, Türkiye'de göçmen kaçakçılığı suçundan elde edilen gelirin ise 500 milyon Avro civarında olduğu iddia edilmektedir (Çarmıklı Özmenek ve Kader, 2016).

Ülkeler düzeyinde irdelendiğinde makroekonomik olumsuz sonuçları olan göçmen kaçakçılığı, mikro düzeyde ele alındığında pazarda bir arz talep dengesinin oluştuğu da dikkat çekmektedir. Göçmen kaçakçılığı eylemleri, failer tarafından kolay para kazanma yolu olarak görülmekte, hatta çoğunun yaptığı işi suç olarak bile görmediği, gelir geçer maddi sıkıntılarını gidermek için suça karıştıkları söylenmektedir (Çarmıklı Özmenek ve Kader, 2016). Mikro düzeyde ele alındığında göçmen kaçakçılığı eylemlerinin, güzergâhlar üzerinde bulunan ticari işletmeler için de bir kazanç kapısı yarattığı söylenebilir. Örneğin İzmir ve Mersin'de taşıma firmaları, can yeleği vb. teçhizat satan işletmeler, lokantalar, oteller veya kısa süreli ev kiralayan şahısların dahil olduğu bir ekosistemde yerel aktörlerin ticari kar elde ettikleri iddia edilmektedir (Triandafyllidou, 2018). Başka bir ifadeyle göçmen kaçakçılığı eylemlerinde ortaya çıkan suç ekonomisi, alt ekonomiler de oluşturmaktadır.

Sayılan sebeplerle halkın bilinçlendirilmesi, göçmen kaçakçılığının hukuken suç kabul edildiği ve ölümlü durumlara sebebiyet verilebildiği vurgulanarak insanların suça karışmaktan caydırılması önem arz etmektedir. Diğer taraftan göçmenlerin kaçak yollardan göç etmesindeki önemli motivasyon unsurlardan birisinin de bireysel ekonomik durumlarını düzeltmek olduğunu belirtmekte fayda vardır (Doomernik, 2013). Bu çerçevede ele alındığında göçmen kaçakçılığı suçunun işlenmesinin önüne geçmek için devletlerin pazarlamama (demarketing) uygulamalarına başvurmaları faydalı olabilir. Pazarlamama; bir ürüne veya hizmete yönelik talebi geçici veya kalıcı olarak azaltmak için başvuru stratejik bir uygulamadır (Groff, 1998). Bu şekilde bir ayağı suça karışan kişi ve örgütler; diğer ayağı göç etmek için yasa dışı yollara başvurma ihtimali olan potansiyel göçmenler olmak üzere çift ayaklı bir yaklaşımla tarafların suça karışmalarının önlenmesine çalışılabilir.

7. Materyal ve Metod

Göçmen kaçakçılığı araştırmalarında güvenilir veri elde etmek için gözlem, ölçme ve veri toplama süreçlerinin zorluğu da dikkate alındığında pek çok çalışmanın resmi kurumlar tarafından yayınlanan verilere dayanılarak yapıldığı görülmektedir (Baird ve Liempt, 2016). Dolayısıyla bu çalışmada Türkiye üzerinden gerçekleştirilen göçmen kaçakçılığı faaliyetlerine yönelik olarak Göç İdaresi Başkanlığı, TÜİK, Dışişleri Bakanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından yayınlanan ikincil veriler içerisinde aşağıda sayılanlardan istifade edilmiştir:

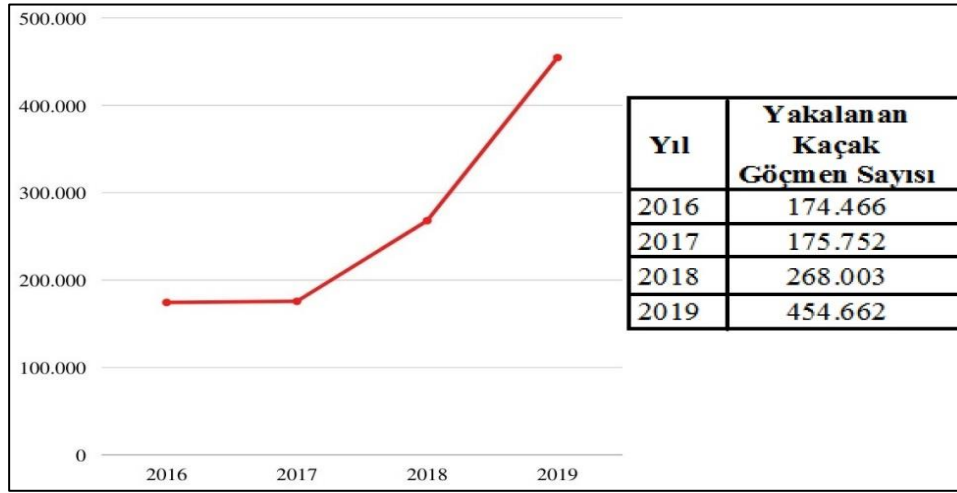
- Türkiye'de yıl bazlı olarak yakalanan kaçak göçmen sayıları,
- Türkiye'de yıl bazlı olarak yakalanan düzensiz göçmenlerin uyrukları,
- Yıllara göre yakalanan göçmen kaçakçıları,
- Yıl ve ay bazlı göçmen kaçakçılığı esnasında yaşanan ölümlü vaka sayıları,
- Türkiye'ye en çok göç veren ülkelerin kişi başı gayri safi yurt içi hâsılları (USD),
- Türkiye'de en çok göçmen alan iller.

Araştırmanın evreni 2016-2019 yılları arasında Türkiye'de göçmen kaçakçılığı suçuyla ilgili olarak yakalanan kaçak göçmen, organizatör, ölümlü vaka, kaçak göç veren ülkeler ve kaçak göçmenlerin en çok ikamet ettikleri illerdir. 2016-2019 arası dönemin seçilmesinin sebebi, ilgili resmi kurumların paylaşmış oldukları verilerin kesişim kümesinin bu dönem olmasıdır.

Buradan hareketle araştırmanın temel kısıtlılığının da, kurumların veri toplama ve raporlama dönemlerinin birbiriyle uyuşmaması olduğu söylenebilir. Fakat diğer taraftan rakamların net ve tutarlı olduğunu da belirtmekte fayda vardır.

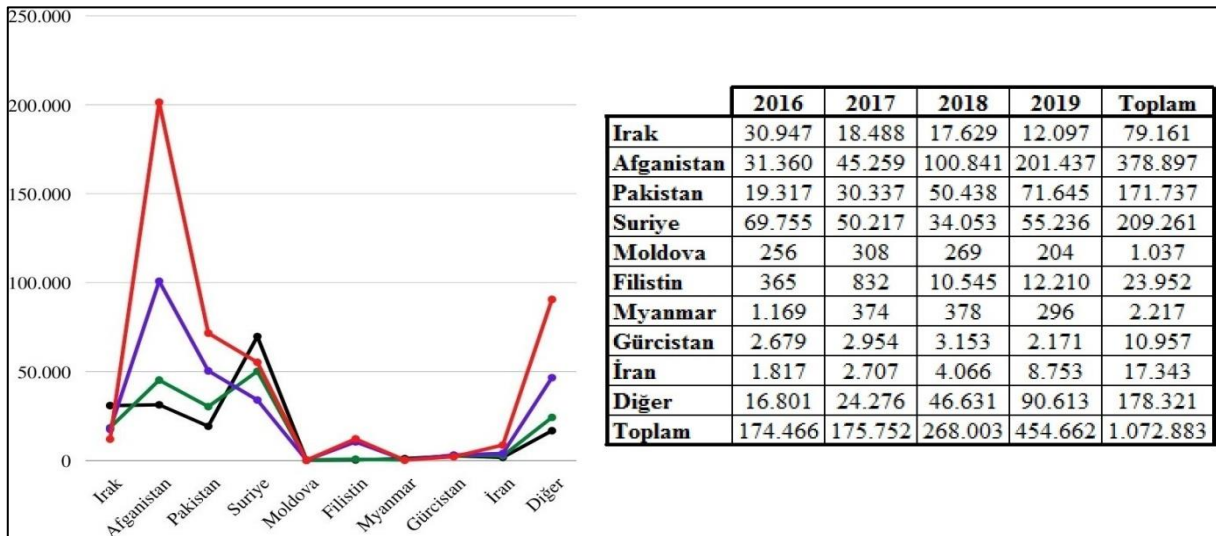
Elde edilen veriler, tasnif edildikten sonra MS Excel 2010 programı kullanılarak tablolar ve grafikler marifetiyle irdelenmiş olup bunlar üzerinden çıkarımlarda bulunulmuştur.

8. Bulgular

Şekil 3. Türkiye'de 2016-2019 Yılları Arasında Yakalanan Kaçak Göçmen Sayıları
Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2022.

Şekil-3'te 2016-2019 yılları arasında geçen süreçte Türkiye'de yakalanan kaçak göçmenlerin sayılarına dair grafik görülmektedir. Ülkede 2016 yılında 174.466, 2017 yılında 175.752, 2018 yılında 268.003 ve 2019 yılında 454.662 kaçak göçmen yakalanmıştır. Özellikle 2019'da yakalanan kaçak göçmen sayısının son 15 yılın en yüksek rakamı olduğunu belirtmekte fayda vardır. Arap Baharı ve Suriye Savaşı'nın etkilerine ek olarak Afganistan'da yaşanan olumsuz gelişmelerin bu konuda etkili olduğu düşünülebilir. Diğer taraftan tabloda belirtilen göçmenlerin tamamının Türkiye'den transit geçişte yakalandığını düşünmek yanlış olacaktır zira yasadışı yollardan ülkeye girip ikamet ve çalışma izni olmadığı halde ülkeyi terk etmeyen göçmenler de belirtilen sayıya dâhildir.

Şekil 4. Türkiye'de 2016-2019 Yılları Arasında Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrukları
Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2022.

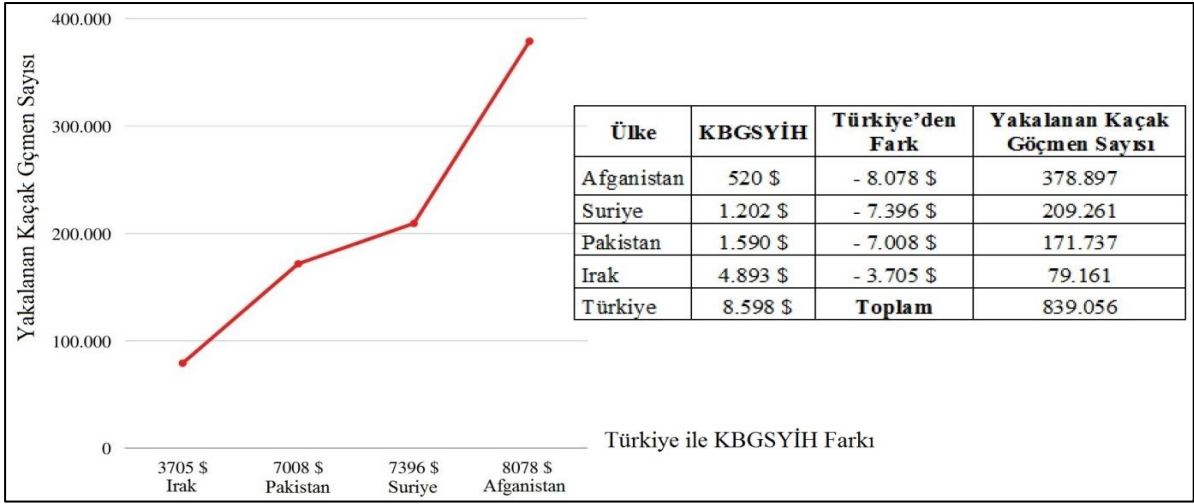
Görsele göre Türkiye’de 2016-2019 yılları arasında yakalanan göçmenlerin ülkeleri dikkate alındığında Afganistan, Suriye, Pakistan ve Irak başı çekmektedir. Yakalanan 1.000.000 civarındaki kaçak göçmenin yaklaşık 839.000’i (%83,9) bu ülkelerden gelmişlerdir. Ayrıca yıllara göre yakalanma rakamları dikkate alındığında 2019 yılında yakalanan yaklaşık 450.000 göçmenin ilgili yıllarda yakalanan toplam göçmen sayısının neredeyse yarısına tekabül ettiği de dikkat çekmektedir. Bu ülkelerdeki iç karışıklıkların bir göç dalgasına sebep olduğunu ve rakamların konjonktürel olarak değişiklik gösterdiğini düşünmek yerinde olacaktır. Bu sebeple Türkiye’nin maruz kaldığı göç dalgalarının Beş Göç Tipi Kuramı’nın İlkel ve Zoraki Göç türleri çerçevesinde irdelenebileceği söylenebilir.

İl/Yıl	KBGSYİH (USD)	Göçmen Sayısı				Toplam Göçmen	Yıllık Ort.
		2016	2017	2018	2019		
İstanbul	13.914	106.957	166.044	201.957	306.455	781.413	195.353
Ankara	12.130	33.143	46.475	71.337	62.616	213.571	53.393
Antalya	7.232	18.287	21.888	36.674	43.929	120.778	30.195
Bursa	9.376	13.080	11.191	22.660	23.362	70.293	17.573
İzmir	9.945	10.852	12.031	14.671	14.939	52.493	13.123
Samsun	5.880	7.031	10.838	13.061	11.379	42.309	10.577
Mersin	7.402	9.006	9.280	10.184	12.740	41.210	10.303
Sakarya	8.195	10.958	6.300	9.981	7.828	35.067	8.767
Konya	7.007	7.035	7.710	8.972	8.530	32.247	8.062
Gümüşhane	5.395	11.144	7.542	679	11.095	30.460	7.615
Yalova	9.565	5.484	5.805	8.122	9.673	29.084	7.271
Kayseri	7.579	5.790	6.654	9.295	7.127	28.866	7.217
Eskişehir	9.260	5.568	6.564	7.379	8.365	27.876	6.969
Gaziantep	6.763	8.006	6.158	6.222	6.379	26.765	6.691
Adana	6.270	4.697	6.827	6.894	6.163	24.581	6.145
Hatay	5.367	5.195	5.862	7.307	5.473	23.837	5.959
Muğla	8.228	4.169	5.168	6.561	7.063	22.961	5.740

Tablo 3. 2016-2019 Yılları Arasında En Çok Göçmen Alan İller ve Kişi Başı Gayrı Safi Milli Hâsılları

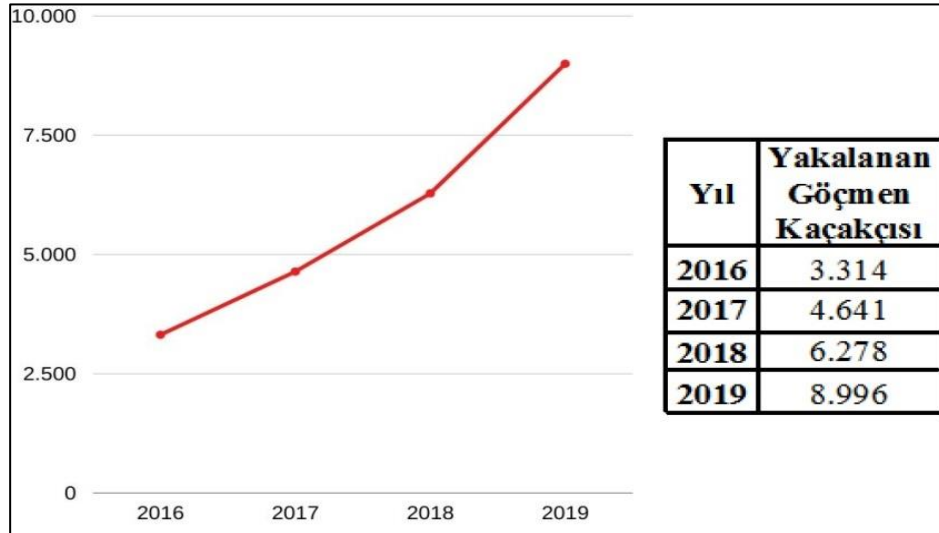
Kaynak: TÜİK, 2019.

Tabloda 2016- 2019 yılları arasında en çok göç alan iller, aldıkları toplam ve yıllık ortalama göçmen sayıları görülmektedir. Tablodan da görüleceği üzere Türkiye’ye gelen göçmenler öncelikle sanayileşmiş büyük illeri tercih etmektedirler. Tabloda ayrıca bu illere dair kişi başı gayrı safi yurt içi hâsılları da paylaşılmıştır. Bu illerin büyük bölümünün de Türkiye KBGSYİH’inden daha yüksek veya yakın düzeyde olduğu görülmektedir.

Şekil 5. Türkiye'ye En Çok Göç Veren Ülkeler, Bu Ülkelerden Yakalanan Kaçak Göçmen Sayıları, Kişi Başı Gayri Safi Yurt İçi Hâsılları (KBGSYİH) ve Türkiye'deki KBGSYİH ile Arasındaki Fark
Kaynak: T. C. Dışişleri Bakanlığı 2022; Kartal ve Öztürk, 2018.

Türkiye'ye en yüksek sayıda göç veren ülkeler, bu ülkelerin kişi başı gayri safi yurt içi hâsılları ve Türkiye'nin kişi başı gayri safi yurt içi hâsıllarından (KBGSYİH) farkı görselde paylaşılmıştır. Bu durum, insanların ekonomik açıdan kendi ülkelerinden daha iyi durumda olan ülkelere göç ederek kendi bireysel ekonomilerini düzeltme eğilimi tezini doğrular niteliktedir. Şüphesiz Türkiye'nin göç veren bu ülkelerden daha güvenli ve siyasal olarak istikrarlı olmasının da bunda etkisi vardır. Diğer taraftan görselde verilen grafikten de anlaşılacağı üzere hedef ülkenin KBGSYİH'i ile göç veren ülkeninki arasındaki fark açıldıkça göçmen sayısı da artmaktadır. Başka bir ifadeyle KBGSYİH farkı ile göçmen sayısı arasında pozitif yönlü bir korelasyon olduğu değerlendirilebilir. Dolayısıyla konunun büyük ölçüde İtme-Çekme Kuramı çerçevesinde değerlendirilebileceği söylenebilir.

Şekil 6. 2016-2019 Yılları Arasında Yakalanan Göçmen Kaçakçıları
Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2022.

Yıllara göre yakalanan göçmen kaçakçısı sayıları Şekil-6'da görülmektedir. Yakalanan kaçak göçmen sayısına paralel olarak yakalanan kaçakçı sayısı da artış göstermektedir. 19 Nisan 2022 itibariyle üç buçuk aylık süreçte 36.344 kaçak göçmen ve 2.545 göçmen kaçakçılığı organizatörüne işlem yapılmıştır (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2022).

Göçmen kaçakçılığı faaliyetleri hayati riskler de barındırmaktadır. Özellikle deniz yoluyla gerçekleştirilen faaliyetlerde çokça can kaybı yaşanabilmektedir. Sahil Güvenlik Komutanlığı, konuyla ilgili olarak yaşanan ölümlü vakalara dair kayıtlarındaki veriyi kurumsal internet sitesinde paylaşmaktadır.

Ay/Yıl	2016	2017	2018	2019	Toplam
Ocak	103			1	104
Şubat	38	1			39
Mart	32	11	19	4	66
Nisan		7		1	8
Mayıs			7	11	18
Haziran			9	12	21
Temmuz		8	19		27
Ağustos	1		9		10
Eylül	7	24	11	1	43
Ekim			12		12
Kasım	6	4	7		17
Aralık	5	1	93	1	100
Toplam	192	56	186	31	465

Tablo 4. 2016-2019 Yılları Arasında Aylara Göre Göçmen Kaçakçılığı Esnasında Yaşanan Ölümlü Vaka Sayıları

Kaynak: Sahil Güvenlik Komutanlığı, 2022.

Tablodan da görüleceği üzere 2016 ve 2018 yıllarında yaşanan ölümlü vaka sayısı oldukça yüksektir. Tabloda dikkat çeken bir diğer husus da sonbahar ve kış aylarında yaşanan ölümlü vaka sayısının yüksekliğidir. Bu durum denizlerde yaşanan olumsuz hava koşullarının niteliksiz ve yetersiz deniz araçlarıyla yola çıkan göçmenler açısından ne kadar büyük tehlike yarattığını da gözler önüne sermektedir.

Devletin resmî kurumları tarafından yayınlanan bu rakamlar şüphesiz ki durumun anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Fakat unutulmamalıdır ki tablolarda geçen rakamların her biri aslında bir bireyin dramını da temsil etmektedir. Dolayısıyla olayın vicdani bir boyutu olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

9. Tartışma ve Sonuç

İncelenen veriler ışığında Türkiye’de göçmen kaçakçılığının Doğu Akdeniz-Ege ve Karadeniz olmak üzere iki hat üzerinden gerçekleştirildiği, göçmenlerin büyük çoğunluğunun kişi başı gayri safi milli hâsıla düzeyi oldukça düşük Orta Doğu ülkelerinin vatandaşları olduğu, Türkiye’ye ikamet etmek için gelenlerin büyük şehirleri hedef seçtiği, Türkiye’yi transit ülke olarak kullananların ise daha iyi ekonomik imkânlarla kavuşmak için Avrupa ülkelerine gitmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Bir diğer önemli husus ise göçmen kaçakçılığı faaliyetlerinin ölümle sonuçlanabilecek düzeyde riskli olduğu ve buna rağmen de insanların bu eyleme kalkışabildiği görülmektedir.

Göç İdaresi Başkanlığı, 2016-2022 arasındaki dönemde Türkiye’de 38.117 göçmen kaçakçısı yakalandığını, bunların 9.288’inin tutuklandığını ve suça karışanların sayısının 2021-2022 yılları arasında %53 arttığını duyurmuştur (Doğan Haber Ajansı, 2022). Rakamların yüksekliğinin yanı sıra bu suç türüne olan ilginin her geçen gün arttığı dikkat çekmektedir. Bu

durumun kaçak yollardan göç etmek isteyenlerin de talep düzeylerindeki bir artışın sonucu olduğu düşünülebilir. Zira yıllar içerisinde yakalanan kaçak göçmen sayıları da bunu teyit eder niteliktedir.

Göçmen kaçakçılığı suçu doğası gereği sadece göçmen ve onun yer değiştirmesine aracılık eden göçmen kaçakçılığı organizatörü arasında kalabilecek türde bir eylem değildir. Suçun doğasında göçmenin yola çıktığı, transit geçiş sağladığı ve varmak istediği noktalarda kaçakçılık eylemine aracılık ve yardım eden çeşitli paydaşların olması kaçınılmazdır. Bu türlü bir organizasyonun büyümesi, zaman içerisinde farklı uzmanlık alanlarından kişilerin de sisteme dâhil olması hatta kamusal paydaşların da sisteme katılmasıyla devlet bürokrasisinde bir bozulmaya da yol açabilir. Bu sistemden istifade ederek emeline ulaşan kaçak göçmenlerin sayısı arttıkça benzer eğilimde olan başka kişilerin de sisteme müracaat ederek ücreti mukabilinde yaşadığı ülkeyi değiştirme hevesleri artacaktır.

Diğer taraftan göç etmek isteyenle bu isteği yerine getirmek isteyen arasında beklentilere dayalı bir düzen olduğu da anlaşılmaktadır. Zira kaçakçılık işlemine konu olan basit şişme bottan lüks deniz taşıtlarına kadar farklı fiyatlarda ve niteliklerde taşıtlar bulunmaktadır. Ayrıca hedef ülkeye varan göçmenler içinse ilgili ülke bürokrasisinde çeşitli yasadışı mekanizmalar üzerinden gerçekleştirilen ve devlet idaresinde yozlaşmaya sebep olabilecek uygulamalar söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla küresel bir göçmen kaçakçılığı pazarının varlığından, göçmenlerin kaçış yöntem beklentilerine, kullanılacak taşıttan izlenecek güzergâha kadar bir ürün çeşitlendirmesi yapıldığından, farklı ödeme türleri ve fiyat politikalarının pazarda gözlemlenebildiğinden, göçmen kaçakçılığı organizasyonlarının sosyal medyada tutundurma çalışmaları yürüttükleri görülmektedir. Bu pencereden bakıldığında bu eylemlerin pazarlama karması olarak da anılan 4P (ürün, fiyat, tutundurma, dağıtım) bileşenlerin tamamını içerdiği görülmektedir. Dolayısıyla göçmen kaçakçılığı örgütlerinin ciddi bir pazarlama sistematığıyla çalıştıkları da anlaşılmaktadır. Buna karşı özellikle hükümetlerin yasal tedbirler alması, gerekirse aynı silahla pazarlamama (demarketing) faaliyetlerine başvurmaları tavsiye edilebilir. Örneğin suçun dağıtım kanalları (kullanılan güzergâhlar) kısıtlandıkça, sosyal medyadan etkileşim imkânları azaldıkça, kullanılan aktarım araçları kontrol altına alındıkça, hedef ülkelerde iş piyasalarında denetim arttıkça ürünün (göçmen kaçakçılığının) maliyeti de artacağından bu durum fiyatlara da yansımaktadır. Artan fiyatlar neticesinde suça olan talepte de Arz ve Talep Kanunu gereği bir düşüş yaşanması beklenebilir.

Nihayetinde devletlerin sınır güvenliğinin tesisi için gerekli tedbirleri alması gerekmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki küresel düzeyde alınan bütün tedbirlere rağmen göçmen kaçakçılığı suçu da artan göç kanalları sebebiyle diğer tüm kaçakçılık suçları gibi her geçen gün daha da artmakta, sınırları aşan bu suça yönelik tedbirler tek başına yetersiz kalmakta ve konuya uluslararası bir yaklaşım ve iş birliğiyle yaklaşılmasını gerekli kılmaktadır (Vural, 2007). Zira sınırlarda alınan sert tedbirlerin sadece suçu güçleştirdiği için göçmene olan maliyeti arttırmak dışında ciddi bir getirisi olmadığı da iddia edilmektedir (Triandafyllidou, 2018). Dolayısıyla konuya çözüm üretilebilmesi için uluslararası zeminde disiplinlerarası ve bütüncül bir yaklaşım gerekmektedir.

Bundan sonra yapılacak araştırmalarda özellikle Türkiye'yi hedef ülke olarak seçen göçmenlerin motivasyonlarının araştırılmasının yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Bu tercihin arkasında ekonomik gerekçeler dışında kültürel yakınlık, Türkiye'ye gelen göçmenlerden tanıdıklarıyla iletişimi, sosyal medya vb. farklı etkenlerin olup olmadığının ortaya konulması, konunun derinliğinin anlaşılabilmesi adına faydalı olacaktır.

Kaynakça

- 4771 Sayılı Kanun. (2002). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/08/20020809.htm>. Erişim Tarihi: 10.04.2022.
- Alakuş, E., Uzan, Y. (2020). İnsan Ticaretine Konu Olma Potansiyeli Bakımından Türkiye'nin Afgan Düzensiz Göçmen Gerçeği. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 92-117.
- Aslantürk, O., & Tunç, Y. E. (2018). Yabancıların Türkiye'de Kayıtdışı İstihdamı. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(4), 13-20.
- Baird, T., & van Liempt, I. (2016). Scrutinising the Double Disadvantage: Knowledge Production in the Messy Field of Migrant Smuggling. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(3), 400-417. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2015.1103172>.
- Balcı, M., & Birlikseven, B. (2019). *Göçmen Kaçakçılığının Terör Boyutu*. III. Uluslararası Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı (Ed. T. Ercan Sepetcioğlu). 138-150.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91.
- Çalışkan, A. (2021). Uluslararası Göçün Karşılaştırmalı Bir Analizi: Göçmen Kaçakçılığı Suçu Üzerine Tespitler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(42), 1187-1207. <https://doi.org/10.46928/iticusbe.820747>.
- Çarmıklı Özmenek, E., ve Kader, M. U. (2016). *Türkiye'de Göçmen Kaçakçılığı: Mülteci Krizinin 'Öteki' Yüzü*. USAK Raporları No: 45.
- Dedeoğlu, S., & Gökmen, Ç. E. (2020). *Göç Teorileri, Göçmen Emeği ve Entegrasyon: Kadınların Yeri*. Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları içinde (Kristen Biehl ve Didem Danış). Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Deniz, O. (2015). Ortadoğu ve Asya Kökenli Göçmenlerin Göç Güzergâhında Türkiye Opsiyonu. *Sosyoloji Divanı*, 6, 209-231.
- Dışişleri Bakanlığı. (2022). Afganistan Ekonomisi. <https://www.mfa.gov.tr/afganistan-ekonomisi.tr.mfa>. Erişim Tarihi: 19.04.2022.
- Dışişleri Bakanlığı. (2022). Irak Ekonomisi. <https://www.mfa.gov.tr/irak-ekonomisi.tr.mfa>. Erişim Tarihi: 19.04.2022.
- Dışişleri Bakanlığı. (2022). Pakistan Ekonomisi. <https://www.mfa.gov.tr/pakistan-ekonomisi.tr.mfa>. Erişim Tarihi: 19.04.2022.
- Doğan Haber Ajansı. (2022). 2016'dan Bu Yana 9 Bin Göçmen Kaçakçısı Tutuklandı. <https://www.dha.com.tr/gundem/2016dan-bu-yana-9-bin-gocmen-kacakcisi-tutuklandi-2057616>. Erişim Tarihi: 10.06.2022.
- Doomernik, J. (2013). Migrant Smuggling between Two Logics: Migration Dynamics and State Policies. *The International Spectator*, 48(3), 113-129. <https://doi.org/10.1080/03932729.2013.815027>.
- Ekşi, N. (2017). 18 Mart 2016 Tarihli AB-Türkiye Zirvesi Bildirisinin Hukuki Niteliği. *Contemporary Research in Economics and Social Sciences*, 1 (1), 47-85
- Ela Özcan, D. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.

- Emniyet Genel Müdürlüğü. (2022). Düzensiz Göçe Yönelik Operasyonlarda Yılın İlk 3,5 Aylık Öneminde 36.344 Düzensiz Göçmen Yakalandı, 2.545 Organizatöre Adli İşlem Yapıldı. <https://www.egm.gov.tr/duzensiz-goce-yonelik-operasyonlarda-yilin-ilk-35-aylik-oneminde-36344-duzensiz-gocmen-yakalandi-2545-organizatore-adli-islem-yapildi>. Erişim Tarihi: 19.04.2022.
- Evik, A. H. (2005). Göçmen Kaçakçılığı Suçu. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, IX(3-4), 125-179.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). Düzensiz Göç İstatistikleri. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>. Erişim Tarihi: 10.04.2022.
- Groff, C. (1998) Demarketing in Park and Recreation Management, *Managing Leisure*, 3(3), 128-135, <https://doi.org/10.1080/136067198376030>.
- Güçlü, A. (2020). Göçmen Kaçakçılığı Kuramlarında Çok Boyutlu Yaklaşımların Gerekliliği. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 216-259.
- Güllüpnar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 53-85.
- İçduygu, A. (2021). Decentring Migrant Smuggling: Reflections on the Eastern Mediterranean Route to Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(14), 3293-3309. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1804194>
- Kangal, Z. T. (2019). Göçmen Kaçakçılığı Suçu. *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21 (Özel Sayı), 221-277.
- Kanyılmaz Polat, E., & Bacak, B. (2018). *İşveren Cephesinden Yabancı İşçi Sorunları*. IX. Uluslararası STK Kongresi Sunumları, 15-17 Kasım 2018, Çanakkale, Türkiye.
- Karabulut, R., & Açak, M. (2018). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Ekonomik Maliyeti (2011-2017). *Birey ve Toplum*. 8(15). 131-144.
- Kartal, G., & Öztürk, S. (2018). Arap Baharı Olaylarının Orta Doğu Ekonomilerine Etkileri. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 4(4), 29-36.
- Koser, K. (2005). *Irregular Migration, State Security and Human Security: Policy Analysis*. Global Commission on International Migration.
- Koser, K. (2008). Why Migrant Smuggling Pays. *International Migration*, 46(2), 2-26.
- Massey, D. S. (2016). Göç Kuramlarında Kayıp Halka. *Göç Dergisi*, 3(2), 143-165.
- Öcal, O., & Atasever, B. (2021). Düzensiz Göçün Karanlık Yüzü: Göçmen Kaçakçılığı. *Kapadokya Akademik Bakış*, 5(1), 41-65.
- Sahil Güvenlik Komutanlığı. (2022). Düzensiz Göç İstatistikleri. <https://www.sg.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikleri>. Erişim Tarihi: 11.04.2022.
- Sayın, H. (2017). Uluslararası Güvenlik ve Göçmen Kaçakçılığı. *İktisadiyat*, 1(1), s. 133-144.
- Triandafyllidou, A. (2018). Migrant Smuggling: Novel Insights and Implications for Migration Control Policies. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 676, 212-221.
- Triandafyllidou, A., & Maroukis, T. (2012). *Migrant Smuggling: Irregular Migration from Asia and Africa to Europe*. Palgrave Macmillan: Londra.

- TRT Haber. (2022). Yargıtay göçmen kaçakçısının 47 yıllık cezasını onadı. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/yargitay-gocmen-kacakcisinin-47-yillik-cezasini-onadi-645659.html>. Erişim Tarihi: 10.06.2022.
- TÜİK. (2019). Uluslar arası Göç İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2019-33709>. Erişim Tarihi: 19.04.2022.
- TÜİK. (2020). İl Bazında Gayri Safi Yurt İçi Hasıla. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Il-Bazinda-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2020-37188>. Erişim Tarihi: 19.04.2022.
- Türk Ceza Kanunu. (2004). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>. Erişim Tarihi: 10.04.2022.
- Vural, D. G. (2007). *Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti*. Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yiğittepe, L., & Çaykara, Y. H. (2019). Göç ve Göçmen Kaçakçılığı Suçları: Türkiye ve İtalya Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(1), 83-92.